

Shtojca 1: Tabela e Legjislacionit Anti-Diskriminim (Ballkani Perëndimor)

Informacion i përgjithshëm/ Objekti i Ligjit

Juridiksioni	Emri i ligjit	Data e miratimit	Karakteristika të mbrojtura	Objekti personal	Objekti material	Rekomandime
Shqipëria	Ligji për Mbrojtjen Kundër Diskriminimit	4 shkurt 2010	Gjinia, raca, ngjyra, etnia, gjuha, identiteti gjinor, orientimi seksual, bindjet politike, fetare ose filozofike, gjendja ekonomike, arsimore ose shoqërore, shtatzënia, përkatësia prindërore, përgjegjësia prindërore, moshë, gjendja familjare ose martesore, gjendja civile, vendbanimi, gjendja shëndetësore, predispozicione gjenetike, aftësia e kufizuar, përkatësia në një grup të veçantë, ose çdo shkak tjetër.	Të gjithë personat që jetojnë dhe qëndrojnë në territorin e Republikës së Shqipërisë	(Sfera publike dhe private); Punësimi (shpallja e vendeve të lira të punës; rekrutimi dhe përzgjedhja e punëmarrësve; trajtimi i punëmarrësve në vendin e punës, duke përfshirë trajtimin e tyre gjatë vendosjes ose ndryshimit të kushteve të punës, shpërblimin, përfitimet dhe mjedisin e punës, trajtimin lidhur me trajnimet profesionale ose gjatë procesit disiplinor apo lidhur me pushimin nga puna ose zgjidhjen e kontratës së punës; anëtarësinë në sindikata dhe mundësinë për të përfituar nga lehtësitë që siguron kjo anëtarësi); Edukim, të mira dhe shërbime (mundësi për të hyrë në një vend ku publiku lejohet të hyjë ose për të përdorur një vend, i cili lejohet për t'u përdorur nga publiku; mundësi për të marrë ose për të përfituar nga të mirat apo shërbimet që kanë të bëjnë me shëndetin; kontributin dhe mundësinë për të përfituar të mira nga skemat e mbrojtjes shoqërore, duke përfshirë asistencë sociale, sigurime shoqërore, mbrojtje të fëmijëve, përfitim për shkak të aftësisë së kufizuar, apo ndonjë skemë tjetër të mbrojtjes sociale ose avantazh tjetër social të ofruar për publikun; mundësi për të përdorur ose për të hyrë në një institucion arsimor; sistemimin në një vend ku ofrohet strehim; shitjen ose dhënien me qira të banesave dhe të mjediseve të tjera; shërbimet e bankës dhe mundësi për të siguruar grante, huadhënie, depozita bankare ose financim; lehtësi për argëtim, çlodhje e freskim; lehtësi për transport ose udhëtim; shërbimet e profesioneve të lira.)	Të specifikohet që Ligji ndalon diskriminimin për shkak të karakteristikave apo kritereve reale apo të presupozuara; Të përfshihet në objektin material anëtarësimi në organizatat e punëdhënësve dhe organizata profesionale; Të qartësohet kuptimi i “predispozicioneve gjenetike”, te lista që rendit karakteristikat e mbrojtura; Të qartësohet kuptimi i pjesës së mëposhtme të Neni 20(2)(d) në lidhje me të mirat dhe shërbimet: “sistemimin në një vend ku ofrohet strehim”

Bosnjë Hercegovina	Ligji për ndalimin e diskriminimit	28 korrik 2009	Raca, ngjyra e lëkurës, gjuha, feja, përkatësia etnike, origjina kombëtare ose sociale, lidhja me një pakicë kombëtare, bindja politike apo tjetër, prona, anëtarësimi në sindikata apo shoqata të tjera, edukimi, statusi social dhe gjinia, shprehja apo orientimi seksual, dhe çdo rrethanë tjetër Mungon: aftësia e kufizuar, mosha	Të gjitha organet publike në nivel shteti, entiteti, kantoni dhe Distrikti Brcko i BH, institucionet dhe organet bashkiake, dhe personat juridikë me autoritet publik, si dhe të gjithë personat juridikë dhe fizikë në të gjithë sferat e jetës	(Sfera publike dhe private); Punësimi, Edukimi, Shkenca dhe Sportet, Mbrojtje sociale, mbrojtje për shëndetin, Trajnime, Gjyqësori dhe Administrimi, Strehimi, informim i publikut dhe media; Anëtarësimi në organizata profesionale, Të mira dhe shërbime të përcaktuara për publikun dhe vende publike, Realizimi I sipërmarrjeve, Pjesëmarrje në krijime artistike kulturore, pjesëmarrje e barabartë të të gjithë qytetarëve në jetën publike, Familja, Të drejtat e fëmijëve	Të përfshihet aftësia e kufizuar dhe mosha në listën e karakteristikave të mbrojtura; Të ndalohet diskriminimi për shkak të shoqërimit me ndonjë grup dhe vetëm pakicat kombëtare;
Kroacia	Akti kundër diskriminimit	15 korrik 2008	Raca ose përkatësia etnike apo ngjyra, gjinia, gjuha, feja, bindjet politike ose të tjera, origjina kombëtare ose sociale, prona, anëtarësia në sindikata, edukimi, statusi social, gjendja martesore ose familjare, mosha, gjendja shëndetësore, aftësia e kufizuar, trashëgimia gjenetike, identiteti gjinor, shprehja apo orientimi seksual	Të gjitha organet shtetërore, organet e vetëqeverisjes vendore dhe rajonale, persona juridikë me autoritet publik, të gjithë personat fizikë dhe juridikë	(Sfera publike dhe private); Puna dhe kushtet e punës; akses në vetëpunësim dhe punësim, përfshirë kriteret e përzgjedhjes, kushtet për rekrutimin dhe ngritjen në detyrë; akses në të gjitha llojet e drejtimit profesional, trajnim profesional, përmirësim profesional dhe ritrajnim; Edukimi, Shkenca dhe Sportet; Sigurimet shoqërore, përfshirë mirëqenien sociale, siguracion për pension dhe kujdes shëndetësor dhe sigurimi i papunësisë; mbrojtje shëndetësore; Gjyqësori dhe administrata; Strehimi; Informimi i publikut dhe media; Akses në të mira dhe shërbime dhe sigurimi i tyre; Anëtarësimi dhe aktiviteti në sindikata, organizata të shoqërisë civile, parti politike apo organizata të tjera; Akses në pjesëmarrje në krijimtari kulturore dhe artistike.	Të parandalohet diskriminimi për shkak të shoqërimit me një grup; Të përfshihen specifikisht: kushtet për akses në punësim, largim nga puna dhe pagesë dhe kushtet e punësimit të objekti material; qoftë drejtpërdrejt në Ligj, apo duke iu referuar ligjeve të tjera; Të përkufizohet “trashëgimia gjenetike” në Ligj ose t’i referohet ligjeve të tjera ku mund të gjendet.
Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë (FYROM)	Ligji për parandalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi	8 prill 2010	Seksi, raca, ngjyra e lëkurës, gjinia, përkatësia në një grup të marginalizuar, origjina etnike, gjuha, shtetësia, origjina sociale, feja ose besimi, lloje të tjera bindjesh, edukimi, përkatësia politike, statusi social apo personal, aftësia e kufizuar mendore dhe fizike, mosha, gjendja martesore apo familjare, statusi i pronësisë, kushtet shëndetësore apo çdo argument tjetër i përcaktuar në ligj apo të ratifikuar në marrëveshje ndërkombëtare. Mungon: orientimi seksual	Të gjithë personat fizikë dhe juridikë në procesin e ushtrimit të të drejtave dhe lirive të garantuara nga Kushtetuta dhe legjislati i Republikës së Maqedonisë.	(Sfera publike dhe private); Puna dhe marrëdhëniet e punësimit; edukimi, shkenca dhe sportet; sigurimet shoqërore, përfshirë fushën e mbrojtjes shoqërore, sigurimet për pension dhe aftësi të kufizuar, sigurimet shëndetësore dhe mbrojtjen e shëndetit; gjyqësori dhe administrata; strehimi; informimi i publikut dhe media; akses në të mira dhe shërbime; pjesëmarrje dhe veprimtari në sindikata, parti politike, shoqata të qytetarëve dhe fondacione apo organizata të tjera me pjesëmarrje;	Të përfshihet orientimi seksual në listën e karakteristikave të mbrojtura; Të specifikohet që Ligji ndalon diskriminimin për shkak të karakteristikave ose kritereve reale apo të presupozuara; Të ndalohet diskriminimi për shkak të shoqërimit; Të përkufizohet “përkatësia në një grup të marginalizuar” që renditet

					kultura dhe fusha të tjera të përcaktuara me ligj.	te lista e karakteristikave të mbrojtura; Të hiqet referenca e mëposhtme nga Neni 2: “në procesin e ushtrimit të të drejtave dhe lirive të garantuara nga Kushtetuta dhe legjisllacioni i Republikës së Maqedonisë”; Të zgjerohet objekti material në lidhje me punësimin në përputhje me Direktivat përkatëse të BE-së për Barazinë;
Mali i Zi	Ligji për ndalimin e diskriminimit	27 korrik 2010	Raca, ngjyra e lëkurës, përkatësia kombëtare, origjina sociale apo etnike, përkatësia me një komb pakicë apo bashkësi kombëtare pakicë, gjuha, feja apo besimi, bindjet politike ose të tjera, gjinia, identiteti gjinor, orientimi seksual, gjendja shëndetësore, aftësia e kufizuar, mosha, gjendja materiale, martesore apo familjare, anëtarësia në një grup ose anëtarësia e presupozuar në një grup, parti politike apo organizatë tjerë, si dhe karakteristika të tjera personale.	Të gjithë personat fizikë dhe juridikë, për të cilët është i zbatueshëm legjisllacioni i Malit të Zi	Përdorimi i mjediseve/ndërtesave, dhënia e shërbimeve publike, edukimi dhe trajnimi profesional, puna; akses në punësim, punë dhe edukim (kufizuar te argumenti i gjendjes shëndetësore); akses në kujdesin shëndetësor, e drejta për të punuar dhe të drejtat lidhur me marrëdhëniet e punës, e drejta për t’u martuar, krijuar familje dhe të drejta të tjera nga e drejta e martesës dhe marrëdhëniet familjare (kufizuar me argumentin e aftësisë së kufizuar);	Të përfshihet mbrojtja nga diskriminimi për shkak të shoqërimit me cilindo grup (jo vetëm ata të një pakice kombëtare); Të ndryshohen dispozitat e objektit material në përputhje me Direktivat përkatëse të BE-së për Barazinë;
Serbia	Ligji për ndalimin e diskriminimit	26 mars 2009	Raca, ngjyra e lëkurës, paraardhësit, shtetësia, përkatësia kombëtare ose origjina etnike, gjuha, bindjet fetare apo politike, gjinia, identiteti gjinor, orientimi seksual, gjendja financiare, lindja, karakteristika gjenetike, shëndeti, aftësia e kufizuar, gjendja martesore dhe familjare, dënime politike, mosha, paraqitja, anëtarësia në një organizatë politike, sindikatë apo tjetër, si dhe karakteristika të tjera personale, reale apo të presupozuara. Mungon: bindja jofetare	Cilido	(Sfera publike dhe private); Procedime para organeve të administratës publike, puna, e drejta për punësim, zgjedhja e lirë e punësimit, rritja në detyrë, rehabilitimi profesional, pagesë e barabartë për punë me vlerë të barabartë, kushte të drejta dhe të kënaqshme pune, pushime të paguara, anëtarësimi në sindikata dhe mbrojtje nga papunësia, dhënia e shërbimeve publike dhe në përdorimin e hapësirave dhe mjediseve publike, edukim dhe trajnim profesional;	Të përfshihen bindjet jofetare në listën e karakteristikave të mbrojtura; Të përkufizohet “paraqitja” siç renditet në listën e karakteristikave të mbrojtura; Të ndalohet diskriminimi për shkak të shoqërimit; Të përfshihen sa më poshtë në objektin material: akses në vetëpunësim apo punësim; anëtarësim në organizata të punëdhënësve dhe ato profesionale si dhe avantazhe sociale dhe strehim.

Kosova ¹	Ligji kundër diskriminimit	19 shkurt 2004	Seksi, gjinia, moshja, gjendja martesore, gjuha, paaftësia fizike apo mendore, orientimi seksual, mendimi apo bindja politike, origjina etnike, kombësia, feja apo besimi, raca, origjina sociale, prona, lindja ose statuset e tjera	Ndërsa Neni 1 u referohet “shtetasve të Kosovës”, Neni 4 flet për “të gjithë personat fizikë dhe juridikë” në lidhje me sektorin publik dhe atë privat, përfshirë këtu edhe organet publike, të cilat, nëpërmjet veprimeve apo mosveprimit cenojnë të drejtat e personave fizikë dhe juridikë.	(Sfera publike dhe private); Kushtet për qasje në punësim, vetë punësim dhe të punësimit në profesion, përfshirë këtu kriteret e përzgjedhjes dhe kushtet e rekrutimit; qasje në të gjitha llojet dhe nivelet e udhëheqjes profesionale, trajnimeve profesionale, trajnimit të avancuar profesional dhe rikualifikimet përfshirë edhe përvijën e punës praktike; kushtet e punësimit dhe kushtet e punës, përfshirë shkarkimin nga puna dhe pagesën; anëtarësimin dhe përfshirjen në organizata të punëtorëve ose të punëdhënësve ose të çdo organizate tjetër anëtarët e së cilës ushtrojnë një profesion të caktuar, përfshirë edhe fitimet që mundësohen nga organizatat e tilla; mbrojtja sociale, përfshirë skemën e ndihmës sociale, sigurimin social dhe mbrojtjen shëndetësore; lehtësitë sociale, përfshirë por pa u kufizuar me ; ndihmën humanitare; arsim; akses në vendbanim dhe gjithë format e tjera të pronës (të luajtshme dhe të paluajtshme); qasje në furnizim e të mirave materiale dhe shërbimeve të cilat janë në dispozicion të opinionit publik; trajtimi i drejtë para gjykatave dhe të gjitha organeve tjera që administrojnë drejtësinë; siguria personale; pjesëmarrje në çështjet publike, përfshirë të drejtën për të zgjedhur dhe të drejtën për të qenë i zgjedhur; qasje në vendet publike; çfarëdo të drejte tjetër të paraparë me legjisllacionin në fuqi.	Të specifikohet që ligji ndalon diskriminimin për shkak të karakteristikave apo kriterëve reale apo të presupozuara; Të ndalohet diskriminimi për shkak të shoqërimit; Të rishikohet Neni 1 në lidhje me “parimin e trajtimit të barabartë” të personave të cilët referohen në këtë nen si “shtetas të Kosovës” ² ; Të hiqet referenca e mëposhtme nga Neni 4: “çdo veprim apo mosveprim që shkel të drejtën ose të drejtat”;
---------------------	-----------------------------------	----------------	---	--	--	---

¹ Ky përcaktim nuk paragjykon pozicionin e statusit të Kosovës dhe është në përputhje me UNSCR 1244/99 dhe Opinionin e GJND-së për deklarimin e pavarësisë së Kosovës.

² Te Rregullorja e UNMIK No. 2004/32, Përfaqësuesi i Posaçëm në atë kohë i Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-së në Kosovë, kur u shpall Ligji, vuri në dukje se fjala “shtetasit” duhet të zëvendësohej me “personat në Kosovë”, dhe se kjo duhej të pasqyrohej në Ligj.

Përkufizime

Juridiksioni	Diskriminim i drejtpërdrejtë	Diskriminim i tërthortë	Ngacmimi	Viktimizimi	Udhëzimi për të diskriminuar	Përshtatje e arsyeshme	Rekomandime
Shqipëria	Diskriminim i drejtpërdrejtë është “ajo formë diskriminimi që ndodh kur një person apo grup personash trajtohen në mënyrë më pak të favorshme sesa një person tjetër, apo një grup tjetër personash në një situatë të njëjtë a të ngjashme, bazuar në cilëndo [karakteristikë të mbrojtur]”.	Diskriminim i tërthortë është “ajo formë diskriminimi që ndodh kur një dispozitë, kriter apo praktikë, e paanshme në dukje, do ta vinte një person ose grup personash në kushte jo të favorshme, në lidhje me [karakteristikat e mbrojtura], në raport me një tjetër person ose grup personash, si dhe kur ajo masë, kriter a praktikë, nuk justifikohet objektivisht nga një synim i ligjshëm, ose kur mjetet e arritjes së këtij synimi, ose nuk janë të përshtatshme, ose nuk janë të domosdoshme dhe në përpjesëtim të drejtë me gjendjen që e ka shkaktuar atë”.	Shqetësim është “ajo formë e diskriminimit që ndodh në rastin e një sjelljeje të padëshiruar, kur lidhet me cilëndo nga [karakteristikat e mbrojtura], që ka për qëllim apo efekt cenimin e dinjitetit të personit dhe krijimin e një mjedisi frikësues, armiqësor, përçmues, poshtëruës a ofendues për atë person, si dhe në rastin e një trajtimi më pak të favorshëm, i kryer si rezultat i kundërshtimit ose i mosnënshtrimit nga ana e personit të cënuar ndaj një sjelljeje të tillë”.	Viktimizimi është “trajtim i disfavorshëm apo pasojë negative, që vjen si reagim ndaj një ankimi a një procedimi që synon zbatimin e parimit të barazisë”.	Udhëzim për të diskriminuar është “një udhëzim ose kërkesë, bazuar në marrëdhënie hierarkike, për të diskriminuar një ose më shumë persona, në bazë të shkaqeve të përmendura në nenin 1 të këtij ligji”.	“Mohim i një përshtatjeje të arsyeshme është ajo formë diskriminimi që ndodh kurdoherë kur ka një mohim ose kundërshtim për të kryer ndryshime ose rregullime të domosdoshme e të përshtatshme që nevojiten në një rast të veçantë dhe nuk imponojnë një barrë të tepruar, me qëllim që të sigurohet gëzimi dhe ushtrimi në baza të barabarta i të drejtave dhe lirive themelore për personat me aftësi të kufizuara, ose të ndodhur në kushtet e tjera të përmendura në nenin 1 të këtij ligji”.	Të hiqet referenca: “bazuar në marrëdhënie hierarkike” nga përkufizimi i udhëzimit për diskriminim; Të ndalohet shprehimisht segregimi racor; Të hiqet referenca të Neni 3(5) në lidhje me shqetësimin: “kundërshtim apo mosnënshtrim nga ana e personit të cënuar nga një sjellje e tillë”; Të shprehet në mënyrë specifike se udhëzimi për të diskriminuar do të gjykohej si diskriminim; Të harmonizohet përkufizimi i përshtatjes së arsyeshme me Direktivat e BE-së për Barazinë;
Bosnjë Hercegovina	Diskriminim i drejtpërdrejtë është “çdo trajtim ndryshe për shkak të karakteristikave [të mbrojtura], d.m.th çdo veprim apo mosveprim kur një person apo grup personash vendoset, është vendosur apo mund të vendoset në një pozitë më pak të favorshme, në ndryshim nga një person tjetër apo grup personash në situata të ngjashme”	Diskriminim i tërthortë është “çdo situatë, në të cilën, një dispozitë, kriter apo praktikë, në dukje neutrale, ka ose do të kishte pasojën e vendosjes së një personi apo grupi personash në një pozitë të pafavorshme ose më pak të favorshme krahasuar me persona të tjerë”	Ngacmimi “do të konsiderohet diskriminim në çdo situatë kur sjellja lidhet me një prej argumenteve të përmendura [të mbrojtura] që synon apo ka një pasojë të dëmshmit të dinjitetit të personit dhe krijon një atmosferë, intimiduese, armiqësore, degraduese, poshtëruese ose ofenduese”	“Një person që ka raportuar diskriminimin apo pjesëmarrje në procedim ligjor për mbrojtjen nga diskriminimi vuan pasojat e këtij raportimi apo pjesëmarrjeje”	“Diskriminim do të konsiderohet edhe udhëzimi për të diskriminuar dhe tjerëve në diskriminim”	“Punëdhënësi, në bazë të nevojave në një rast konkret, merr masat e duhura, me qëllim mundësimin e një personi me aftësi të kufizuara të ketë akses, të marrë pjesë apo të ngrihet në detyrë, dmth të marrë pjesë në trajnim, nëse kjo masë nuk përfaqëson një barrë të paarsyeshme për punëdhënësin”	Të specifikohet që segregimi racor duhet të ndalohet në çdo rast. Të përmirësohet përkufizimi i Diskriminimit të tërthortë duke specifikuar se në rast të justifikimit objektiv, nuk ka diskriminim. Të ndryshohet përkufizimi i viktimizimit për ta harmonizuar me Direktivat e BE-së për Barazinë;

Kroacia	<p>Diskriminim i drejtpërdrejtë është “trajtimi i mbështetur në ndonjë nga argumentet [e mbrojtura] ku një person vendoset, është vendosur apo mund të vendoset në një pozitë më pak të favorshme se sa persona të tjerë në një situatë të krahasueshme”</p>	<p>Diskriminim i tërthortë “quhet se ka ndodhur kur një dispozitë, kriter apo praktikë, në dukje neutrale, e vendos apo do ta vendoste një person në një pozitë më pak të favorshme për shkak të argumentit [të mbrojtur], se sa persona të tjerë në një situatë të krahasueshme, përveç se kur dispozita, kriteri apo praktika mund të justifikohet në mënyrë objektive me anë të një qëllimi të përligjur dhe mjeti i arritjes së këtij qëllimi është i duhur dhe i domosdoshëm”</p>	<p>Ngacimimi është një sjellje e padëshiruar për shkak të ndonjë prej argumenteve [të mbrojtura] me qëllim ose pasojë shkeljen e dinjitetit të një personi, dhe krijimin e një mjedisi intimidues, armiqësor, degradues ose ofendues.</p>	<p>“Asnjë person nuk duhet të vendoset në një pozitë më pak të favorshme për shkak se ka raportuar, në besim të mirë, rast diskriminimi, ka qenë dëshmitar i diskriminimit, ka refuzuar një udhëzim për diskriminim apo ka marrë pjesë në ndonjë mënyrë në procedime mbështetur në diskriminim, në përputhje me dispozitat e këtij Akti”</p>	<p>“Inkurajimi për diskriminim, nëse kryhet me dashje, gjykohet se përbën diskriminim”</p>	<p>Mosmundësimi i sa më poshtë, për personat me aftësi të kufizuara, në përputhje me nevojat e tyre specifike, do të gjykohet se përbën diskriminim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - përdorimi i burimeve të disponueshme për publikun, - pjesëmarrje në jetën publike dhe sociale, - akses në vendin e punës dhe kushte të duhura të punës, duke përshtatur infrastrukturën dhe mjediset, duke përdorur pajisje dhe në ndonjë mënyrë tjetër që nuk përfaqëson një barrë të paarsyeshme për personin që është i detyruar ta sigurojë këtë. 	<p>Të harmonizohet dispozita për “përshtatjen e infrastrukturës dhe mjediseve” me formulimin e përdorur te Direktivat e BE-së për Barazinë për përshtatjen e arsyeshme;</p> <p>Të specifikohet se segregimi racor duhet të ndalohet në të gjitha rastet.</p> <p>Të ndryshohet përkufizimi i viktimizimit për ta sjellë në përputhje me Direktivat e BE-së për Barazinë;</p>
Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë - FYROM	<p>Diskriminim i drejtpërdrejtë “mbi bazë diskriminuese është çdo veprim, dallim, përjashtim ose kufizim i pavolitshëm që si pasojë e ka ose mund ta ketë pezullimin, shkeljen ose kufizimin e njohjes ose gëzimit të barabartë të të drejtave të njeriut dhe lirive themelore, në krahasim me trajtimin që e ka ose mund ta ketë një person tjetër në kushte të njëjta ose të ngjashme”.</p>	<p>Diskriminim i tërthortë “mbi bazë diskriminuese është çdo vënie të ndonjë personi ose grupi në pozitë të pavolitshme në krahasim me persona të tjerë, me miratimin e dispozitave, kriterëve të dukshme neutrale, ose me ndërmarrjen e praktikave të caktuara, përveç se kur ato dispozita, kriteret ose praktika, dalin nga qëllimi i arsyeshëm, ndërsa mjetet për arritjen e atij qëllimi janë të duhura dhe të domosdoshme”.</p>	<p>“Shqetësimi dhe veprimi poshtëruës, paraqesin çënim të dinjitetit të personit ose të grupit të personave, që rrjedh nga baza diskriminuese dhe që ka për qëllim ose rezultat çënimin e dinjitetit të personit të caktuar ose krijimin e mjedisit, kërcënues, armiqësor, poshtëruës ose frikësues.</p>	<p>“Sjellja e papërshtatshme ndaj një personi, pësimi i pasojave të dëmshme për shkak se janë ndërmarrë aktivitete të caktuara për mbrojtjen nga diskriminimi (e ka raportuar diskriminim, ka filluar procedurë për diskriminim dhe ka dëshmuar gjatë procedurës).</p>	<p>“Si diskriminim do të konsiderohet edhe çdo aktivitet me të cilin ndonjë person në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë bën thirrje, inkurajon, jep udhëzime ose nxit personin tjetër që të kryejë diskriminim</p>	<p>“Përshtatje e infrastrukturës dhe shërbimeve është marrja e masave përkatëse të nevojshme në rastin e veçantë, që t'i mundësohet personit me aftësi të kufizuara mendore dhe fizike që të ketë qasje, të marrë pjesë dhe të përparojë në procesin e punës, për sa këto masa nuk imponojnë ngarkesa tejkaluase për punëdhënësit.</p>	<p>Të ndryshohet përkufizimi i diskriminimit të drejtpërdrejtë dhe atij të tërthortë që të jenë në përputhje me standardet ndërkombëtare;</p> <p>Të zgjerohet objekti i dispozitës përkatëse për përshtatjen e infrastrukturës, me qëllim që të jetë në përputhje me CRPD;</p> <p>Të ndalohet shprehimisht segregimi racor;</p> <p>Të ndryshohet përkufizimi i viktimizimit për ta sjellë në</p>

							përputhje me Direktivat e BE-së për Barazinë;
Mali i Zi	Diskriminim i drejtpërdrejtë “ekziston nëse një person apo grup personash, në situatë të njëjtë ose të ngjashme në krahasim me një person tjetër ose grup personash, sillet apo do të ishte sjellë në një pozicion të pabarabartë, për shkak të një vepre, veprimi apo mosveprimi, bazuar në ndonjë argument [të mbrojtur], përveç se kur vepra, veprimi apo mosveprimi janë të justifikuar në mënyrë objektive dhe të përligjur dhe të arritshme me mjete të duhura dhe të domosdoshme për të arritur atë qëllim, dhe kur janë të pranueshme dhe në proporcion lidhur me qëllimin që dëshirohet të arrihet”	Diskriminim i tërthortë “ekziston nëse një dispozitë në dukje neutrale e një rregulloreje apo akti të përgjithshëm, kriteri apo praktikë, e sjell apo mund ta sjellë një person apo një grup personash në një pozitë të pabarabartë në krahasim me një person tjetër apo grup personash, në bazë të ndonjë argumenti [të mbrojtur], përveç se kur dispozita, kriteri ose praktika janë të justifikuar në mënyrë të arsyeshme nga një qëllim i përligjur dhe i arritshëm me mjete të duhura dhe të domosdoshme për atë qëllim, dhe kur janë të pranueshme dhe në proporcion lidhur me qëllimin që dëshirohet të arrihet.	Ngacmimi , “për ndonjë argument [të mbrojtur], përfaqëson sjellje ose trajtim të një personi, i cili një sjellje apo trajtim të tillë nuk e dëshiron, dhe që ka për qëllim apo përfaqëson shkeljen e dinjitetit personal, dhe shkakton gjendje intimidimi, bezdisje, armiqësore, poshtëruese dhe fyerjeje”	“Askush nuk do të vuajë pasoja negative për raportimin e një rasti diskriminimi, për deponimin para autoriteteve kompetente ose për ofrimin e të dhënave në procedime që hetojnë për një rast diskriminimi”	“ Nxitja apo udhëzimi për diskriminim kundër një personi të caktuar apo grupi personash për cilindo argument [të mbrojtur] gjykohet si diskriminim”	“Diskriminim kundër një personi me aftësi të kufizuara ekziston edhe në rastin kur nuk janë marrë masa të veçanta për të zgjidhur kufizimet apo pozitën e pabarabartë me të cilën përballlet ky person”	Të përshtatet përkufizimi i Diskriminimit të drejtpërdrejtë me legjislacionin e BE-së Të hiqet “bezdisja” si rezultat i mundshëm nga përkufizimi i Ngacimit. Të hiqet referenca “nxitja” për diskriminim. Të ndryshohet përkufizimi i përshtatjes së arsyeshme për ta sjellë në përputhje me standardet ndërkombëtare; Të specifikohet që segregimi racor duhet të ndalohet në çdo rast. Të ndryshohet përkufizimi i viktimizimit për ta sjellë në përputhje me Direktivat e BE-së për Barazinë;
Serbia	Diskriminim i drejtpërdrejtë “ndodh nëse një individ apo grup personash, për shkak të karakteristikave personale të tij/saj, në situatë të njëjtë apo të ngjashme, vendosen ose janë vendosur ose mund të vendosen në pozitë më pak të favorshme nëpërmjet një vepre, veprimi apo mosveprimi”	Diskriminim i tërthortë “ndodh kur një individ apo grup individësh, për shkak të karakteristikave personale të tij/saj apo tyre, vendosen ose janë vendosur ose mund të vendosen në pozitë më pak të favorshme nëpërmjet një vepre, veprimi apo mosveprimi që është në dukje i mbështetur në parimin e barazisë dhe ndalimit të diskriminimit, përveç se kur është i justifikuar me një objektiv të ligjshëm dhe mjetet për arrijten e atij objektivit janë të duhura dhe të domosdoshme”	“Ndalohet ekspozimi i një individi apo grup personash, në bazë të karakteristikave personale të tij/saj ose të tyre, ndaj Ngacimit dhe trajtimit poshtëruës që synon apo përbën shkelje të dinjitetit të tij/saj/tyre, sidomos kur sjell frikë dhe krijon një mjedis armiqësor, poshtëruës dhe fyes”	“Diskriminimi ekziston nëse një individ apo grup personash trajtohet, në mënyrë të pajustificuar, më keq se trajtohen apo do të trajtoheshin të tjerët, vetëm ose kryesisht për shkak se kanë kërkuar apo synojnë të kërkojnë mbrojtje nga diskriminimi, apo për shkak se kanë ofruar apo kanë për synim të ofrojnë të dhëna për trajtim diskriminues”	-	-	Meqenëse nuk është bërë deri më tani, të ndryshohet përkufizimi i Diskriminimit të drejtpërdrejtë dhe atij të tërthortë që t’i referohet shprehimisht në ligj argumenteve të mbrojtura; Të ndryshohet përkufizimi i Diskriminimit të tërthortë në mënyrë që klauzola që vepra të mbështetet në parimin e barazisë dhe ndalimin e diskriminimit të hiqet; Të ndryshohet dispozita për viktimizimin për të reflektuar legjislacionin e BE-së.

							<p>Të ndalohet shprehimisht segregimi racor;</p> <p>Të përfshihet dispozita për detyrën e përshtatjes së arsyeshme;</p> <p>Të përfshihet përkufizimi i udhëzimit për diskriminim në Ligj dhe të specifikohet që ky udhëzim do të gjykohej si diskriminim;</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

Kosova ³	<p>Diskriminimi i drejtpërdrejtë “nënkuptohej se ka ndodhur kur një person trajtohet, është trajtuar, ose do të trajtohet në mënyrë të pabarabartë në krahasim me tjetrin në një situatë të ngjashme, duke u bazuar në një apo më shumë nga bazat e [mbrojtura]”</p>	<p>Diskriminimi i tërthortë “nënkuptohej se ka ndodhur kur një dispozitë, kriter apo praktikë e paanshme në shikim të parë e vënë personin në pozitë të pabarabartë krahasuar me të tjerë, duke u bazuar në një apo më shumë nga bazat e [mbrojtura] përveç në rastet kur dispozita e tillë, praktika apo kriteri mund të arsyetohet në pikëpamje objektive me një qëllim legjitim dhe me mjete legjitime, të domosdoshme për arritjen e qëllimit”</p>	<p>Ngacimi konsiderohet diskriminim “kur ndodh një sjellje kundër dëshirës (që përfshin por nuk kufizohet në sjellje të natyrës së padëshirueshme seksuale dhe/apo psikologjike) bazuar në o baza të [mbrojtura], e cila ka për qëllim apo ndikim në shkeljen e dinjitetit të personit dhe krijimin e ambientit frikësues, armiqësor, degradues, nënçmues dhe fyes, siç është përcaktuar nga ai person”</p>	<p>Viktimizimi konsiderohet diskriminim, dhe “do të konsiderohet se ka ndodhur kur personi përjeton trajtim të hidhur apo pasoja të hidhura si reagim ndaj ankimit apo procedurës, të vëna në lëvizje me qëllim të vënies në jetë të parimit të trajtimit të barabartë ashtu si është përkufizuar te Neni 2 .(a), dhe / ose rastet kur personi i tillë ofron informacione, dëshmi apo ndihmë tjetër në lidhje me ankesën ose procedurën”.</p>	<p>“Udhëzimi për të diskriminuar personat e tjerë, sipas bazave të [mbrojtura], do të konsiderohet diskriminim”.</p>	<p>Të përmendet specifikisht në Ligj përshtatja e arsyeshme për personat me aftësi të kufizuara dhe të përfshihet në listën e përkufizimeve të Neni 3;</p> <p>Të ndalohet shprehimisht segregimi racor;</p>
---------------------	---	---	--	--	---	---

³ Ky përcaktim nuk paragjykon pozicionet mbi statusin e Kosovës dhe përputhet me UNSCR 1244/99 dhe Opinion e GjND-së mbi shpalljen e pavarësisë së Kosovës.

Përfshirjet nga parimi i antidiskriminimit

Juridiksioni	Përfshirje	Veprime pozitive	Kërkesa të vërteta dhe profesionale të domosdoshme	Ethos i bazuar te feja dhe besimi	Kombësia	Rekomandime
Shqipëria	<p>Ndalimi i diskriminimit “nuk zbatohet në raste kur ka një qëllim objektivisht të justifikueshëm dhe të përligjur në bazë të Kushtetutës, të marrëveshjeve apo akteve ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë dhe legjislacioni në fuqi”.</p> <p>Nuk përbëjnë diskriminim “dallimet në shpërblime dhe përfitime”, të vendosura për shkaqet e [mbrojtura], kur “këto dallime janë të arsyeshme dhe në përpjesëtim me një rrezik, i cili vlerësohet në bazë të të dhënave aktuale dhe statistikore të vërtetueshme dhe të lidhura ngushtë me rrezikun”.</p> <p>“Ndalimi i diskriminimit nuk zbatohet për caktimin e një moshe të veçantë për mundësi të përfitimeve sociale, të të mirave, lehtësive dhe shërbimeve”</p>	<p>“Eliminimi i të gjitha privilegjeve dhe i diskriminimit të padrejtë, garantohet për cilindo, në bazë të të drejtave vetjake, politike, ekonomike, shoqërore dhe kulturore të siguruara nga Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë dhe aktet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë, si dhe nga ligjet në fuqi”.</p> <p>“Masa e përkohshme, e veçantë që synon përsheptimin e vendosjes reale të barazisë, kur mungesa e barazisë është shkaktuar nga diskriminimi për çdo shkak [të ndaluar], konsiderohet veprim pozitiv dhe nuk përbën diskriminim, sipas këtij ligji. Kjo masë ndërpritet sapo të jenë arritur objektivat e trajtimit dhe ofrimit të mundësive të barabarta.</p> <p>“Zbatimi i masave të posaçme dhe të përkohshme, bazuar në shkaqet [e ndaluara], me qëllim përsheptimin e barazisë në fushën e punësimit” dhe “në edukim nuk konsiderohet diskriminim. Zbatimi i masave të tilla, në asnjë rast, nuk mund të nënkuptojë mbajtjen në mënyrë të përhershme të standardeve të pabarabarta ose të ndryshme dhe masat e posaçme ndërpritin kur arrihet objektivi i trajtimit dhe ofrimit të mundësive të barabarta”.</p> <p>Këshilli i Ministrave, Ministri i Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta dhe Ministri i Brendshëm janë secili përgjegjës për marrjen e masave me karakter pozitiv për të luftuar diskriminimin në lidhje me të drejtën për punësim.</p> <p>Këshilli i Ministrave dhe Ministri i Arsimit dhe Shkencës janë secili përgjegjës për marrjen e masave me karakter pozitiv për të luftuar diskriminimin në lidhje me të drejtën për arsimim.</p>	<p>“Trajtimi i ndryshëm që bazohet në një karakteristikë [të mbrojtur], nuk përbën diskriminim kur për shkak të natyrës së aktiviteteve profesionale, ose të kushteve në të cilat profesioni ose veprimtaria ushtrohet, këto karakteristika përbëjnë një kërkesë të vërtetë dhe profesionale të domosdoshme, me kusht që qëllimi i trajtimit të ndryshëm të jetë i përligjur dhe kërkesa të mos kapërcejë atë çfarë është e domosdoshme për realizimin e saj”.</p>	<p>“Lejimi i diskriminimit për shkak të ushtrimit të lirisë së ndërgjegjes dhe fesë mund të vendoset vetëm me ligj për një interes publik ose për mbrojtjen e të drejtave të të tjerëve”.</p>		<p>Të qartësohet kuptimi i përfshirimit në lidhje me “dallimet në shpërblime dhe përfitime”;</p>
Bosnjë	<p>Masat e mëposhtme nuk duhet të konsiderohen diskriminuese, nëse:</p>	<p>Masat që “dalin nga zbatimi apo miratimi i masave të veçanta të përkohshme të hartuara</p>	<p>Masat të cilat “mbështeten në veçoritë që lidhen me</p>	<p>Masat nuk do të konsiderohen diskriminuese</p>	<p>Masa që “bazohen në</p>	<p>Të sqarohet formulimi i</p>

Juridiksioni	Përjashtime	Veprime pozitive	Kërkesa të vërteta dhe profesionale të domosdoshme	Ethos i bazuar te feja dhe besimi	Kombësia	Rekomandime
Hercegovinë	<p>“ato përkufizojnë moshën maksimale si më të përshtatshmen për përfundimin e marrëdhënies së punës dhe përcaktimin e moshës si kusht për daljen në pension”;</p> <p>“vendosja në një pozitë më pak të favorshme ndërsa përkufizon të drejtat dhe detyrimet nga marrëdhënia familjare kur përkufizohet në Ligj, dhe sidomos me qëllim mbrojtjen e të drejtave dhe interesave të fëmijëve, që duhet justifikuar me një qëllim të përligjur, mbrojtjen e moralit publik, së bashku me favorizimin e martesës në përputhje me dispozitat e ligjit për familjen”;</p>	<p>për të parandaluar apo kompensuar dëmet e pësuar nga personat në bazë të argumenteve [të mbrojtur] sidomos pjesëtarë të grupeve të cënueshme, si persona me aftësi të kufizuara, anëtarë të pakicave kombëtare, gratë, gratë shtatzëna, fëmijët, të rinjtë, të moshuarit dhe persona të tjerë të të përjashtuar në shoqëri, viktime civile të luftës, viktime në procedime penale, persona të zhvendosur, refugjatë dhe azilkërkues; d.m.th të mundësohet pjesëmarrja e plotë e tyre në të gjitha sferat e jetës”</p>	<p>argumente [të mbrojtur] kur në rrethana të kufizuara për shkak të natyrës së veprimtarive konkrete profesionale apo në kontekstin në të cilin zbatohen, këto veçori përfaqësojnë kushtin real dhe përcaktues në lidhje me zgjedhjen e profesionit. Ky përjashtim do të jetë subjekt i shqyrtimeve të herëpashershme”</p>	<p>“kur përcaktojnë një marrëdhënie punësimi, anëtarësim, dhe marrjen e veprimeve që janë në përputhje me predikimin dhe funksionimin e kishave dhe bashkësive fetare të regjistruara në BH, dhe organizata të tjera publike ose private që funksionojnë në përputhje me Kushtetutën dhe ligjet, nëse kërkohet nga doktrina, bindjet apo qëllime fetare”</p> <p>Masa që “mbështeten në dallimin, përjashtimin apo dhënien përparësi në marrëdhënie punësimi si personel i një institucioni, që bëhen në përputhje me doktrinat, presupozimet bazë, dogmat, bindjet dhe mësimin e besimit apo fesë besimit, duke patur në mend se çdo dallim, përjashtim apo dhënie përparësi bëhet me ndërgjegje me qëllim që të mos dëmtohen ndjenjat fetare të anëtarëve të atij besimi apo asaj feje”</p>	<p>shtetësinë në mënyrën e parashikuar në Ligj”</p>	<p>dispozitës që i referohet përjashtimit në lidhje me pjesëtarët e stafit të disa institucioneve .</p>
Kroacia	<p>Vendosja në një pozitë më pak të favorshme nuk do të gjykohej diskriminim në rastet e mëposhtme: “kur kjo sjellje parashikohet në ligj për ruajtjen e shëndetit dhe për parandalimin e veprave penale dhe shkeljeve të tjera, dhe kur mjetet e përdorura janë të duhura dhe të domosdoshme për arritjen e qëllimit; “privilegjimi i grave shtatzëna, fëmijëve, të rinjve, më të moshuarve, personave me përgjegjësi përkujdesëse që i përmbushin rregullisht detyrat e tyre përkujdesëse, dhe personave me aftësi të kufizuara me qëllim mbrojtjen e tyre, kur kjo sjellje bazohet në dispozitat e ligjit, rregulloret, programet</p>	<p>“Veprim pozitiv, d.m.th kur kjo sjellje mbështetet në dispozitat e ligjeve, akteve nënligjore, programeve, masave dhe vendimeve me qëllim përmirësimin e statusit të grupeve etnike, fetare, gjuhësore apo pakicave të tjera apo grupe të tjera qytetarësh apo personash të diskriminuar për shkak të argumenteve [të mbrojtura]”</p>	<p>Vendosja në pozitë më pak të favorshme “në lidhje me një vend pune të veçantë, kur natyra e kësaj pune është e tillë apo kur puna kryhet në kushte të tilla që karakterizohen e saj që lidhen me ndonjë argument [të mbrojtur] paraqesin një kusht aktual dhe përcaktues për kryerjen e asaj pune, me kusht që qëllimi për ta arritur të jetë i justifikuar dhe kushti të jetë i duhur”</p>	<p>Vendosja në pozitë më pak të favorshme “në lidhje me veprimtaritë e punës, anëtarësimin dhe veprimin në përputhje me kodin dhe misionin e një kishë dhe bashkësi fetare të regjistruar në Regjistrin e Bashkësive Fetare të Republikës së Kroacisë, dhe çdo organizatë publike dhe private që vepron në përputhje me Kushtetutën dhe ligjet, nëse kjo kërkohet nga doktrina bindjet dhe</p>	<p>Vendosja në pozitë më pak të favorshme “në bazë të argumentit të kombësisë sipas rregulloreve të veçanta”</p>	

Juridiksioni	Përrjashtime	Veprime pozitive	Kërkesa të vërteta dhe profesionale të domosdoshme	Ethos i bazuar te feja dhe besimi	Kombësia	Rekomandime
	dhe masat në bazë të tyre”; “për shkak të moshës dhe seksit në përcaktimin e primeve të sigurimit, sasisë së sigurimit dhe kushteve të tjera të sigurimit në përputhje me të dhëna të sakta statistikore dhe rregullat për llogaritjen statistikore, në të cilin rast kostot që lidhen me shtazanimë dhe amësinë mund të mos i justifikojnë dallimet”; “fiksimi i kushteve minimale të moshës dhe/ose përvojës profesionale dhe/ose limitit të nivelit të arsimit për akses në një punësim të caktuar ose për të marrë avantazhe të tjera të lidhura me punësimin kur parashikohet në rregullore të veçanta”; “fiksimi i një moshe të përshtatshme maksimale si arsye për ndërprerjen e punësimit dhe përshkrimi i një moshe të caktuar si kusht për marrjen e pensionit të duhur”; “vendosja në një pozitë më pak të favorshme kur rregullimi i të drejtave dhe detyrimeve që lindin për shkak të marrëdhënieve familjare kur parashikohet me ligj, në veçanti me qëllim mbrojtjen e të drejtave dhe interesave të fëmijëve, të cilat duhet të justifikohen nga një qëllim i përligjur, mbrojtje e moralitetit publik dhe favorizimi i martesës në përputhje me dispozitat e Aktit të Familjes”			objektivat fetare”		
Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë - FYROM	Nuk do të gjykohet si diskriminim: “rregullimi i martesës, bashkësisë jashtëmartesore dhe familjes ekskluzivisht si bashkësi e gjinive të kundërta, përkatësisht të një burri dhe një gruaje”; “realizimi i parimit të garantuar me kushtetutë, i lirisë së të shprehurit, shtetas publike, mendimit dhe informimit publik”; “përcaktimi i kërkesës për moshën minimale, përvojën profesionale ose stazhit në proceset e zgjedhjes ose dhënies së privilegjeve të caktuara të ndërlidhura me punën”; “përcaktimi i kushtit për moshën maksimale në procesin e punësimit, që është i ndërlidhur me nevojën e trajnimit ose për nevojat nga kufizimet racionale	Masat mbrojtëse: “nga të cilat kanë interes personat ose grup ose bashkësi personash, me qëllim që të eliminojnë apo pakësojnë pabarazitë aktuale (...) për të siguruar zhvillim natyral dhe ushtrim efektiv të të drejtës së tyre për mundësi të barabarta në krahasim me persona, grupe personash apo bashkësi të tjera”; “masa mbrojtëse që kanë për synim mbrojtjen e grupeve të marginalizuara për të eliminuar apo zvogëluar pabarazitë”; “mbrojtja e veçantë e gruas shtatzënë dhe nënës e paraparë me ligj, përveç kur gruaja shtatzënë ose nëna nuk dëshiron ta shfrytëzojë këtë mbrojtje dhe për këtë e ka paralajmëruar punëdhënësin me shkrim”; “masat e parashikuara në Ligjin për promovimin në punësim”; “trajtimi i ndryshëm i personave me	Trajtimi i ndryshëm i personave në baze të karakteristikave që kanë të bëjnë me ndonjërin nga bazat diskriminuese, kur karakteristikat e përmendura, për shkak të natyrës së profesionit ose aktivitetit, ose për shkak të kushteve në të cilat zhvillohet ai profesion, paraqesin kërkesë thelbësore dhe vendimmarrëse, qëllimi është legjitim, ndërsa kushti nuk e tejkalon nivelin e nevojshëm për	“Trajtimi i ndryshëm i personave në bazë të fesë, bindjes, gjinisë, ose karakteristikave tjera në lidhje me profesionin që zhvillohet në institucionet ose organizatat religjioze, kur sipas karakterit ose aktivitetit konkret të profesionit, ose për shkak të kushteve në të cilat realizohet, fesë, bindjes, gjinisë, ose karakteristikave tjera, paraqesin kërkesë themelore dhe vendimtare, kur qëllimi është legjitim, ndërsa kushti nuk e tejkalon	“Trajtimi i ndryshëm i personave që nuk janë shtetas të Republikës së Maqedonisë në lidhje me liritë dhe të drejtat e dhëna në Kushtetute, në ligje dhe marrëveshje ndërkombëtare të cilat i ka pranuar Republika e	Të hiqen argumentet e “seksit apo karakteristika të tjera” nga përjashtimi për punëdhënësit me një ethos bazuar te feja apo besimi;

Juridiksioni	Përrjashtime	Veprime pozitive	Kërkesa të vërteta dhe profesionale të domosdoshme	Ethos i bazuar te feja dhe besimi	Kombësia	Rekomandime
	kohore, të ndërlydhura me daljen në pension e parashikuar me ligj”; “parashikimi i moshës minimale dhe maksimale, për qasje në nivelet e caktuara të trajnimit dhe arsimit, kur kjo është objektivist e arsyeshme për arritjen e qëllimeve legjitime”	aftësi të kufizuar, në realizimin e trajnimit dhe marrjen e arsimit me qëllim për përmbushjen e nevojave të veçanta arsimore që synojnë barazimin e mundësive”; “masat e drejtuara për sigurimin e balancës në pjesëmarrjen e meshkujve dhe femrave, derisa këto masa të jenë të nevojshme”; “masat e veçanta nga të cilat kanë interes personat ose grupet, të cilat janë në pozitë më të pavolitshme, të krijuar në çfarëdo baze diskriminuese, me qëllim të barazimit të mundësive të tyre, derisa ato masa përmbushen”; “mbrojtja e veçantë me ligj, e fëmijëve pa prindër, të miturve, prindërve të vetëm dhe personave me aftësi të kufizuar”; “masat për mbrojtjen e veçorisë dhe identitetit të personave të cilët i përkasin pakicave etnike, religjioze ose gjuhësore, dhe e drejta e tyre që ta kultivojnë dhe zhvillojnë identitetin personal individualisht ose në bashkësi me anëtarët e tjerë të grupit të tyre, dhe nxisin kushte për avancimin e atij identiteti”; “masat në sferën e arsimit dhe trajnimit, që duhet të sigurojnë pjesëmarrje të personave nga pakicat etnike derisa ato masa të jenë të domosdoshme”	realizimin e tij”	nivelin e duhur për realizim” trajtimi i ndryshëm i personave në baze të religjionit, bindjes, gjinisë ose karakteristikave tjera, në lidhje me arsimin dhe trajnimin për qëllimet e profesionit lidhur me fenë konkrete; “nëse anëtarët dhe organet e kishave dhe bashkësive fetare, organizatave qytetare, partive politike, sindikatave dhe organizatave tjera të evidentuara në regjistër në pajtim me Kushtetutën dhe ligjet, veprojnë në pajtim me doktrinën, bindjet ose besimet e tyre dhe/ose qëllimet e përcaktuara në statutet, programet dhe/ose rregullat e tyre”	Maqedonisë, e të cilat drejtpërsëdrejti dalin nga shtetësia e Republikës së Maqedonisë”	
Mali i Zi		“Masa të veçanta për krijimin e kushteve për realizimin e barazisë në bazë kombësie, gjinie dhe të përgjithshme si dhe mbrojtje për personat në pozitë të pabarabartë për çfarëdo arsye” “Marrja e masave mbrojtëse në bazë të disa kritereve të personave”	“Dallimi, përrjashtimi apo dhënia e preferencës nuk duhet të konsiderohet të jetë diskriminim nëse kërkohet kjo nga veçantësitë e një pune të caktuar në të cilën karakteristikat personale të një personi përfaqësojnë një kusht të vërtetë dhe vendimtar për kryerjen e punës, nëse qëllimi që do të arrihet në atë mënyrë është i justifikuar, si dhe marrja e masave mbrojtëse në bazë të disa kritereve të personave”			Të ndryshohet përkufizimi i kërkesës së vërtetë dhe të domosdoshme profesionale dhe të shprehet specifikisht që kjo kërkesë është e lejueshme vetëm kur “kërkesa është e përpjeshme”; Të qartësohet: “marrja e masave për mbrojtje në bazë të disa kritereve të personave”

Juridiksioni	Përjashtime	Veprime pozitive	Kërkesa të vërteta dhe profesionale të domosdoshme	Ethos i bazuar te feja dhe besimi	Kombësia	Rekomandime
Serbia	“Kufizimet në lidhje me personat që kryejnë disa funksione shtetërore, si dhe kufizimet e domosdoshme për parandalimin e daljes në mbrojtje apo ndjekjes së aktiviteteve fashiste, naziste apo raciste, të parashikuara në përputhje me ligjin, nuk do të konsiderohen se përbëjnë diskriminim”	“Masat e futura për arritjen e barazisë së plotë, mbrojtjen dhe progresin e një personi apo grupi personash në një pozitë të pabarabartë nuk do të konsiderohet se përbëjnë diskriminim” “ndërmarrja e masave mbrojtëse për disa kategori personash (gra, gra shtatzëna, gra lehona, prindërit, personat e mitur, personat me aftësi të kufizuar etj) të konsiderohen se përbëjnë diskriminim”	“Trajtimi ndryshe, përjashtimi apo dhënia përparësi në bazë të karakterit të veçantë të një pune, për të cilën karakteristikat personale të një individi përbëjnë një parakusht të vërtetë dhe të domosdoshëm për kryerjen e punës në fjalë, nëse objektivi që do të arrihet është i justifikuar, nuk do të konsiderohet se përbën diskriminim”	“sjellja e priftërinjve, që do të thotë zyrtarë fetarë, e cila është në përputhje me doktrinën dhe bindjet fetare apo objektivat e kishës dhe bashkësive fetare” nuk do të konsiderohet se përbën diskriminim”	“Një person i huaj në Republikën e Serbisë, në përputhje me traktatet ndërkombëtare, gëzon të gjitha të drejtat e garantuara nga Kushtetuta dhe ligji, me përjashtim të atyre të drejtave që, në përputhje me Kushtetutën dhe ligjin, gëzohen vetëm nga shtetasit e Republikës së Serbisë”	Të ndryshohet përkufizimi i kërkesës së vërtetë dhe të domosdoshme profesionale dhe të shprehet specifikisht që kjo kërkesë është e lejueshme vetëm kur “kërkesa është e përpjesshme”; Të qartësohet kuptimi i përjashtimit për “sjelljen e priftërinjve” parashikuar te Neni 18 i Ligjit;
Kosova ⁴		Për sigurimin e barazisë së plotë në praktikë, një masë për parandalimin apo kompensimin për disavantazhet e lidhura me një apo më shumë argumente [të mbrojtura], nuk konsiderohet diskriminim, me kusht që kjo të jetë në pajtim me standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut.	Nuk konsiderohet diskriminim “dallimi në trajtim i cili bazohet në karakteristikat që lidhen me një apo më shumë argumente [të mbrojtura] kur për shkak të natyrës së aktiviteteve profesionale ose të vetë kontekstit në të cilin kryhen punët e caktuara profesionale, kjo karakteristikë përbën një kërkesë reale dhe përcaktuese punësimi, me kusht që qëllimi të jetë legjitim e kërkesat proporcionale”.			

⁴ Ky përcaktim nuk paragjykon pozicionet mbi statusin e Kosovës dhe përputhet me UNSCR 1244/99 dhe Opinion e GjND-së mbi shpalljen e pavarësisë së Kosovës.

Organet antidiskriminim

Juridiksioni	Emri	Kompetencat	Pavarësia/financimi	Masat	Rekomandime
Shqipëria	Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi	Shqyrton ankesat nga personat ose grupet e personave; shqyrton ankesat nga organizatat që kanë një interes të ligjshëm për të vepruar në emër dhe me pëlqimin me shkrim të individëve ose grupeve të individëve; kryen hetime administrative; vendos sanksione administrative; nxit parimin e barazisë dhe mosdiskriminimit, veçanërisht duke sensibilizuar dhe informuar për këto çështje, përfshirë edhe ofrimin e informacioneve të shkruara; monitoron zbatimin e këtij ligji; kryen sondazhe në lidhje me diskriminimin; u bën rekomandime autoriteteve kompetente, sidomos duke propozuar miratimin e legjislacionit të ri, ose ndryshimin apo reformimin e legjislacionit ekzistues; publikon raporte dhe bën rekomandime për çfarëdo lloj çështjeje që lidhet me diskriminimin; i drejtohet drejtpërdrejt opinionit publik për çfarëdo lloj çështjeje që lidhet me diskriminimin; me kërkesën e gjykatës që shqyrton çështjen, parashtron mendim me shkrim për çfarëdo lloj çështjeje që lidhet me diskriminimin; kontribuon në raportimet dhe paraqet raporte para organizmave ndërkombëtarë dhe rajonale; përfaqëson ankuesin në organet gjyqësore në çështje civile me miratimin e tij; informon për të drejtën e mbrojtjes nga diskriminimi dhe për mjetet ligjore të disponueshme për këtë mbrojtje; zhvillon dialogun e rregullt në lidhje me çështjet e diskriminimit me grupet përkatëse sociale, duke përfshirë organizatat joqeveritare; zhvillon aktivitete ndërgjegjësimi dhe edukimi që ndihmojnë në zbatimin e këtij ligji	<p>“Komisioneri është i pavarur në ushtrimin e detyrës dhe u nënshtrohet vetëm Kushtetutës dhe ligjit.”</p> <p>Komisioneri zgjidhet nga shumica e të gjithë anëtarëve të Kuvendit;</p> <p>Komisioneri paraqet raport të paktën një herë në vit përpara komisioneve të Kuvendit;</p> <p>Komisioneri ndalohet të bëjë pjesë në parti apo organizata politike, të kryejë veprimtari politike, shtetërore e profesionale, si dhe të marrë pjesë në organet drejtuese të organizatave shoqërore, ekonomike dhe tregtare ;</p> <p>Komisioneri ka buxhetin e vet të pavarur, i cili financohet nga Buxheti i Shtetit dhe nga donacione të ndryshme</p>	<p>Komisioneri shprehet me vendim</p> <p>Vendimi përmban rregullimet dhe masat e duhura</p> <p>Në rast se personi, kundër të cilit është paraqitur ankesa nuk e informon komisionerin ose nuk e zbaton vendimin, komisioneri vendos masë për ndëshkimin me gjobë (nga 10,000 në 80,000 lek)</p> <p>Si mjet të fundit, veçanërisht kur subjekti fizik ose juridik nuk i përmbahet vendimit të komisionerit ose nuk e paguan gjobën brenda tre muajve pas afatit të caktuar nga komisioneri dhe sanksioni nuk është kundërshtuar në gjykatë, komisioneri mund t’u kërkojë autoriteteve kompetente heqjen apo pezullimin e lejes ose autorizimit të subjektit fizik ose juridik për ta ushtruar veprimtarinë e tij.</p>	
Bosnjë Hercegovina	Avokati i Popullit për të drejtat e njeriut i Bosnjë Hercegovinës	Pranon ankesa nga individë apo grupe lidhur me diskriminimin; u jep informacionin e nevojshëm personave fizikë dhe juridikë që kanë paraqitur një ankesë për diskriminim lidhur me të drejtat dhe detyrimet e tyre, si dhe me mundësitë për mbrojtje gjyqësore apo të formave të tjera; propozon nisjen e procesit të ndërmjetësimit në përputhje me dispozitat e Ligjit për Ndërmjetësimin; mbledh dhe analizon të dhëna statistikore për rastet e diskriminimit; paraqet raport vjetor, dhe kur është e nevojshme, raporte të jashtëzakonshme për diskriminimin; informon publikun për manifestimet e diskriminimit; kryen vrojtime në fushën e diskriminimit me nismën e vet; jep opinione dhe rekomandime për parandalimin dhe luftimin e diskriminimit, dhe sugjeron zgjidhje të duhura ligjore dhe të tjera për institucionet e BH; ka të drejtë për të iniciuar dhe marrë pjesë në procedime për mbrojtjen nga diskriminimi apo shkelje ligjore; monitoron legjislacionin dhe këshillon organet legjislative dhe ekzekutive; rrit ndërgjegjësimin për çështje të racizmit dhe diskriminimit racor në shoqëri; përmirëson politikën dhe praktikën për të siguruar trajtim të barabartë	<p>Avokati i Popullit i BH i paraqet raport vjetor Asamblesë Parlamentare të BH, Federatës së Parlamentit të FBiH, Asamblesë Kombëtare të RS dhe Asamblesë së Distriktit Brcko;</p> <p>Buxheti i Avokatit të Popullit të BH ka një buxhet të veçantë të domosdoshëm për funksionimin e një departamenti/departamenteve të posaçëm për të luftuar diskriminimin</p>		Të sigurohet që kompetencat e Avokatit të Popullit të kenë lidhje edhe me ankesat për diskriminim në sferën private, nëse nuk e ka bërë;

Juridiksioni	Emri	Kompetencat	Pavarësia/financimi	Masat	Rekomandime
Kroacia	Avokati i Popullit/ Avokatë të Popullit speciale	Merr raportime nga të gjithë personat fizikë dhe juridikë; u jep informacionin e nevojshëm personave fizikë dhe juridikë që kanë paraqitur një ankesë për diskriminim në lidhje me të drejtat dhe detyrimet e tyre si dhe me mundësitë për mbrojtje gjyqësore dhe të formave të tjera; nëse procedimet gjyqësore nuk kanë filluar, shqyrton raportime individuale dhe merr veprime brenda kompetencave të veta për eliminimin e diskriminimit dhe mbrojtjen e të drejtave të personave të diskriminuar; paralajmëron publikun për ndodhjen e diskriminimit; me pëlqimin e palëve, kryen ndërmjetësim me mundësinë e arritjes së një zgjidhjeje miqësore jashtë gjykatave; paraqet padi penale lidhur me rastet e diskriminimit pranë prokurorisë kompetente përkatëse; mbledh dhe analizon të dhëna statistikore për rastet e diskriminimit, informon parlamentin kroat mbi diskriminimin në raporte vjetore, dhe, kur kërkohet, në raporte të jashtëzakonshme; kryen vrojtme për diskriminimin, jep opinione dhe rekomandime, dhe sugjeron zgjidhje të duhura, ligjore dhe strategjike për Qeverinë e Republikës së Kroacisë.	Avokati i Popullit informon parlamentin kroat mbi diskriminimin në raporte vjetore, dhe, kur kërkohet, në raporte të jashtëzakonshme; Avokati i Popullit i kryen detyrat e veta me pavarësi dhe autonomi. Çdo trajtë ndikimi mbi punën e Avokatit të Popullit është e ndaluar. Në ushtrimin e kompetencave të veta, Avokati i Popullit vepron në përputhje me dispozitat kushtetuese dhe ligjore dhe akteve ligjore ndërkombëtare për të drejtat dhe liritë e njeriut të pranuar nga Republika e Kroacisë. Për kryerjen e detyrave të veta, Avokati i Popullit u përmbahet parimeve të drejtësisë, barazisë dhe moralitetit dhe vepron në mënyrë të paanshme dhe në përputhje me standardet e miradministrimit.	“merr masa që janë brenda kompetencave të veta për eliminimin e diskriminimit dhe mbrojtjen e të drejtave të personave të diskriminuar” paraqet padi penale lidhur me rastet e diskriminimit pranë prokurorisë kompetente përkatëse;	
Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë – FYROM	Komisioni për Mbrojtje nga Diskriminimi	Procedon për ankesa, jep mendime dhe rekomandime për raste të diskriminimit; parashtruesit të ankesës i jep informacion për të drejtat dhe mundësitë e tij/saj për ngritje të procedurës gjyqësore ose procedurës tjetër; nis procedurë para organeve kompetente i; parashtron raport vjetor në Kuvendin e ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë; e informon publikun për rastet e diskriminimit dhe ndërmerr masa për promovimin dhe edukimin e barazisë, të drejtave të njeriut dhe mosdiskriminimit; e përcjell zbatimin e këtij ligji, e inicion ndryshimin e dispozitave për zbatimin dhe avancimin e mbrojtjes nga diskriminimi; vendos bashkëpunim me organet kompetente, për realizimin e barazisë dhe mbrojtjes së të drejtave të njeriut në vetëqeverisjes lokale; u jep rekomandime organeve shtetërore, për marrjen e masave për realizimin e barazisë; jep mendime për propozim-ligje me rëndësi për mbrojtje nga diskriminimi; mbledh të dhëna statistikore dhe të dhëna të tjera, formon baza të të dhënave, realizon studime, hulumtime dhe trajnime, në lidhje me diskriminimin; bashkëpunon me trupa përkatëse nacionale të shteteve tjera, si dhe me organizata ndërkombëtare, në fushën e mbrojtjes nga diskriminimi; miraton rregullore për punë dhe akte të tjera për organizimin e brendshëm të punës.	Komisioni për Mbrojtje nga Diskriminimi është organ i pavarur dhe i mëvetëshëm Komisioni është i përbërë nga 7 anëtarë Anëtarët e Komisionit i emëron Kuvendi i Republikës së Maqedonisë me mandat prej pesë vitesh, me të drejtën e një rizgjedhjeje	Komisioni jep mendime për diskriminimin në fjalë; Komisioni e rekomandon mënyrën e evitimit të shkeljeve të së drejtës; Nëse personi të cilit i është i drejtuar rekomandimi, nuk vepron sipas rekomandimit, apo nuk e eliminon shkeljen e së drejtës, Komisioni mund të nisë një procedurë para organit kompetent, për përcaktimin e përgjegjësisë së tij.	
Mali i Zi	Mbrojtësi i të drejtave dhe	I jep informacionin e kërkuar parashtruesit të ankesës, i konsideruar i diskriminuar nga një person fizik ose juridik, për			Të sigurohet pavarësi e plotë e Mbrojtësit të të

Juridiksioni	Emri	Kompetencat	Pavarësia/financimi	Masat	Rekomandime
	lirive të njeriut	të drejtat dhe detyrimet e veta, si dhe për mundësitë e mbrojtjes gjyqësore; kryen procedura pajtimi; informon publikun për çështje të rëndësishme të diskriminimit; nëse është e nevojshme, kryen hulumtime në fushën e diskriminimit; mban të dhëna të veçuara të ankesave të paraqitura për diskriminim; mbledh dhe analizon të dhëna statistikore për raste diskriminimi; ndërmer veprime për të rritur ndërgjegjësimin për çështje të lidhura me diskriminimin;			drejtave të njeriut në legjislacionin përkatës Të konsiderohet zgjerimi i kompetencave të Mbrojtësit të të drejtave të njeriut edhe në sferën private për raste diskriminimi;
Serbia	Komisioneri për Mbrojtjen e Barazisë	Pranon dhe shqyrton ankesa, jep opinione dhe rekomandime në raste specifike, dhe miraton masa; e informon personin që ka paraqitur ankesën në lidhje me të drejtën e vet dhe mundësinë e nisjes së procedimeve gjyqësore ose ndonjë procedimi tjetër me qëllim mbrojtjen, ose rekomandon pajtim; paraqesin kërkesë padi në emër të tij/saj, dhe me miratimin dhe në emër të personit të diskriminuar, përveç se kur procedimi gjyqësor është nisur apo përfunduar nga miratimi i një vendimi të zbatueshëm; paraqet njoftime për shkelje të të drejtave të garantuara nga ky Ligj; paraqet raport vjetor dhe raporte të posaçme para Asamblesë Kombëtare në lidhje me situatën e mbrojtjes së barazisë; paralajmëron publikun për rastet më të shpeshta, tipike dhe të rënda të diskriminimit; monitoron zbatimin e ligjeve dhe rregulloreve, inicion miratimin apo ndryshimin e rregulloreve për zbatimin dhe zhvillimin e mbrojtjes nga diskriminimi, dhe jep mendime për dispozitat e projektligjeve dhe rregulloreve për ndalimin e diskriminimit; vendos dhe mban bashkëpunim me organet e autorizuara për të siguruar barazi dhe mbrojtje të të drejtave të njeriut në territorin e një province autonome apo qeverisjeje vendore; rekomandon masat për organet e administratës publike dhe persona të tjerë për të siguruar barazi.	Komisioneri zgjidhet me shumicën e votave të numrit të përgjithshëm të përfaqësuesve të popullit, me propozim të komisionit të autorizuar për çështjet kushtetuese; Komisioneri nuk mund të kryejë funksione të tjera publike apo politike apo veprimtari politike; Komisioneri lirohet nga detyra nëse kryen një detyrë apo punë tjetër që mund të ndikojë mbi pavarësinë e tij/saj; Komisioneri gëzon imunitet;	Komisioneri jep opinion lidhur me faktin nëse ka patur ose jo një shkelje të të drejtave; Nëse Komisioneri vendos se ka patur shkelje të dispozitave të Ligjit, Komisioneri nxjerr rekomandim për personin ndaj të cilit është paraqitur ankesë, duke sugjeruar një mënyrë për korrigjimin e shkeljes në fjalë; Nëse personi ndaj të cilit adresohet një ankesë nuk reagon, domethënë, nëse ai/ajo nuk e korrigjon shkeljen në fjalë, Komisioneri e paralajmëron; Nëse personi nuk e korrigjon shkeljen brenda 30 ditëve pas paralajmërimit, Komisioneri mund të informojë publikun për këtë	Të përfshihet shprehimisht, te kompetencat e Komisionerit, kryerja e vrojtimeve.
Kosova ⁵	Avokati i Popullit i Kosovës	Heton shkeljet e supozuara të të drejtave të njeriut; tërheq vëmendjen për rastet kur institucionet e Republikës së Kosovës i shkelin të drejtat e njeriut dhe të bëjë rekomandim që t'u jepet fund rasteve të tilla dhe kur është e domosdoshme të shprehë mendimin e vet mbi qëndrimet dhe reagimet e institucioneve përkatëse në lidhje me rastet e tilla; bën të njohura të drejtat e njeriut dhe përpjekje për të luftuar të gjitha format e diskriminimit përmes ngritjes së vetëdijesimit, posaçërisht përmes informimit, edukimit dhe mediave; njofton Qeverinë, Kuvendin dhe institucionet tjera kompetente të Republikës së Kosovës për çështjet që kanë të	Neni 3 i Ligjit për Avokatin e Popullit parashikon që Avokati i Popullit është institucion i pavarur dhe se "dispozitat e këtij ligji zbatohen për mbrojtjen e të drejtave, lirive dhe interesave të të gjithë personave në Republikën e Kosovës dhe jashtë saj nga veprimet apo mosveprimet e paligjshme të organeve të autoriteteve publike të Republikës së Kosovës".	"Nxjerr vendim ku parashirohen gjetjet dhe rekomandimet e veta"	Të konsiderohet zgjerimi i kompetencave të Avokatit të Popullit edhe në sferën private për rastediskriminimi.

⁵ Ky përcaktim nuk paragjykon pozicionet mbi statusin e Kosovës dhe përputhet me UNSCR 1244/99 dhe Opinion e GjND-së mbi shpalljen e pavarësisë së Kosovës.

Juridiksioni	Emri	Kompetencat	Pavarësia/financimi	Masat	Rekomandime
		<p>bëjnë me avancimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të njeriut; publikon njoftimet, mendimet, rekomandimet, propozimet dhe raportet e veta; rekomandon nxjerrjen e ligjeve të reja në Kuvend, ndryshimin e ligjeve që janë në fuqi dhe nxjerrjen apo ndryshimin e akteve nënligjore dhe administrative nga institucionet e Republikës së Kosovës; përgatit raporte vjetore, periodike dhe të tjera mbi gjendjen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut në Republikën e Kosovë; rekomandon harmonizimin e legjislacionit të Kuvendit me standardet ndërkombëtare për të drejtat dhe liritë e njeriut si dhe zbatimin e tyre efektiv;</p> <p>bashkëpunon, në pajtim me Kushtetutën dhe legjislacionin në fuqi, me të gjitha organizatat dhe institucionet vendore dhe ndërkombëtare që merren me mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të njeriut</p>			

Zgjidhjet gjyqësore

Juridiksioni	Procedimet gjyqësore	Statusi ligjor/Ndërhyrja e palëve të treta	Barra e provës	Zgjidhjet	Masat	Rekomandime
Shqipëria	<p>Çdo person ose grup personash që pretendojnë se ndaj tyre është ushtruar diskriminim (...), mund të paraqesin kërkesëpadi përpara gjykatës kompetente sipas përcaktimeve të Kodit të Procedurës Civile për dëmshpërblim sipas ligjit ose, sipas rastit, të kryejnë kallëzimin përpara organeve kompetente për ndjekje penale.</p> <p>Padia paraqitet jo më vonë se 5 vjet nga dita që ka ndodhur diskriminimi dhe jo më vonë se 3 vjet nga dita e marrjes dijani për sjelljen diskriminuese.</p>	<p>“Një organizatë me interesa legjitime”, që ka “si objekt të deklaruar të veprimtarisë së vet mbrojtjen e të drejtave të njeriut, ose u ofron ndihmë viktimave të diskriminimit”, mund të paraqesi një ankesë para Komisionerit;</p> <p>“Një organizatë me interes të ligjshëm ose komisioneri mund të paraqesë padi në emër të një personi ose grupi personash, me kusht që komisioneri ose organizata të ketë pëlqimin me prokurorë të posaçme ose me deklarim përpara gjykatës të personit ose grupit të personave të dëmtuar nga diskriminimi.</p>	<p>“Pasi paditësi paraqet prova, mbi të cilat bazon pretendimin e tij dhe në bazë të të cilave gjykata mund të prezumojë sjelljen diskriminuese, i padituri detyrohet të provojë se faktet nuk përbëjnë diskriminim sipas këtij ligji.</p>	<p>“Dëmshpërblimi përfshin, ndër të tjera, ndreqjen e shkeljeve ligjore dhe të pasojave të tyre përmes kthimit në gjendjen e mëparshme, kompensimin e dukur për dëmet pasurore si dhe jopasurore, ose përmes masave të tjera të përshtatshme.</p>		<p>Të lejohet ndërhyrja e palëve të treta për të mbështetur paditësit</p> <p>Të rishikohet dispozita që ka të bëjë me barrën e provës për ta harmonizuar me kërkesat e Direktivave përkatëse të BE-së;</p>
Bosnjë Hercegovina	<p>“Personat e diskriminuar janë në gjendje të kërkojnë mbrojtje të të drejtave të veta nëpërmjet procedimeve ekzistuese gjyqësore dhe administrative”</p> <p>“Gjykata dhe organe të tjera proceduese janë të detyruara të ndërmarrin veprime urgjente në procedime, duke siguruar që të gjitha pretendimet për diskriminim të hetohen sa më shpejt”</p> <p>“Kur të gjitha pretendimet mbështeten në të njëjtin argument faktik dhe ligjor, pretendimet mund të paraqiten të bashkuara në një padi të vetme, për të</p>	<p>Gjatë procedimeve gjyqësore, “një palë e tretë mund të bashkohet me një person apo grup personash që pretendojnë se janë viktimat të diskriminimit në cilësinë e një organi, organizate, institucioni, shoqate apo personi tjetër, objekti i veprimtarive të të cilit përfshin mbrojtjen nga diskriminimi i personave apo grupi personash të drejtat e të cilëve po vendosen në kuadrin e procedimit”</p> <p>“Gjykata do të lejojë pjesëmarrjen e një pale të tretë vetëm me pëlqimin e personit në rastin e të cilit pala e tretë dëshiron të ndërhyjë”</p>	<p>“Kur një person apo grup personash japin fakte në procedime, për të vërtetuar pretendimet se është shkelur ndalimi i diskriminimit, shkelësi i pretenduar është i detyruar të vërtetojë se parimi i trajtimit të barabartë apo ndalimi i diskriminimit nuk është shkelur”</p>	<p>Përcaktimi që “një i paditur ka shkelur të drejtën e paditësit për trajtim të barabartë” (padi për përcaktimin e diskriminimit);</p> <p>Ndalimi i “ndërmarrjes së veprimeve që shkelin ose mund të shkelin të drejtën e paditësit për trajtim të barabartë,, d.m.th. të kryhen veprime për eliminimin e diskriminimit apo pasojave të tij (padi për ndalimin ose dhënien fund të diskriminimit);</p> <p>Kompensim për “dëm material dhe jomaterial (padi për kompensim);</p>	<p>Gjoha nga 450 në 10,000 KM; në lidhje me veprime specifike.</p> <p>“Vendimi për një shkelje të vogël parashikuar nga ky Ligj publikohet në të gjitha mediat e disponueshme në të gjithë territorin e Bosnjë Hercegovinës”</p>	<p>Të vlerësohet efektshmëria e këtij sistemi zgjidhës dhe sanksionesh</p>

Juridiksioni	Procedimet gjyqësore	Statusi ligjor/Ndërhyrja e palëve të treta	Barra e provës	Zgjidhjet	Masat	Rekomandime
	<p>cilën vendoset në bazë të procedimeve të ligjit civil”</p> <p>“Afati për paraqitjen e padisë është tre muaj pas konstatimit të shkeljes së një të drejte dhe jo më vonë se një vit pas ditës së kryerjes së shkeljes”</p> <p>“Pavarësisht nga rezultati i procedimeve, pala e tretë mbulon shpenzimet e veta për pjesëmarrje në procedimet civile”</p>			<p>Publikimi i “vendimit që konstaton shkelje të të drejtës për trajtim të barabartë, me shpenzim të të paditurit, kur diskriminimi kryhet përmes medias (e shkruar dhe elektronike)”</p>		
Kroacia	<p>“Çdo person që mendon se e drejta e tij/saj është shkelur në bazë diskriminuuese mund të kërkojë mbrojtjen e kësaj të drejte në procedime që vendosin për atë të drejtë si çështje kryesore dhe ai/ajo mund të kërkojnë edhe mbrojtje në procedime të posaçme”</p> <p>“Procedime të posaçëm, për qëllim të mbrojtjes nga diskriminimi në fushën e punës dhe punësimit do të gjykohet të jenë mosmarrëveshjet që lindin nga marrëdhëniet e punës”</p> <p>“Gjykata dhe organe të tjera që zhvillojnë procedime ndërmarrin me urgjencë veprime brenda procedimeve, në përpjekje për të hetuar deklarime të lidhura me diskriminimin, sa më shpejt të jetë e mundur”</p>	<p>Në një procedim “me paditësin mund të bashkohet një ndërhyrës, që mund të jetë një organ, organizatë, institucion, shoqatë apo person tjetër që, brenda objektit të veprimtarisë së vet, merret me mbrojtjen e të drejtës për trajtim të barabartë në lidhje me grupet të drejtat e të cilëve vendosen në procedim. Gjykata vendos për pjesëmarrjen e ndërhyrësit duke zbatuar si duhet dispozitat e Aktit të Procedurës Civile”</p> <p>“Gjykata lejon pjesëmarrjen e ndërhyrësit vetëm me pëlqimin e palës paditëse”</p> <p>“Shoqatat, organet, institucionet apo organizata të tjera të ngritura në përputhje me ligjin dhe që kanë një interes të justifikuar për mbrojtjen e interesave të përbashkëta të një grupi të caktuar, apo ato që brenda objektit të veprimtarisë së tyre merren me mbrojtjen e të drejtës për trajtim të barabartë, mund të ngrejë një veprim ligjor kundër një personi që ka shkelur të drejtën për trajtim të barabartë, nëse argumentojnë që sjellja e palës së paditur ka shkelur të drejtën për trajtim të barabartë të një numri të madh personash që në mënyrë mbizotëruese i përkasin grupit të drejtat e të cilit mbron pala paditëse”</p>	<p>“Nëse një palë në gjykatë apo procedime të tjera pretendon se i është shkelur e drejta për trajtim të barabartë sipas dispozitave të këtij Akti, ai/ajo duhet të argumentojë se diskriminimi ka ndodhur. Në këtë rast, është detyrë e palës së paditur të vërtetojë se nuk ka patur diskriminim”</p>	<p>Përfundimi se “i padituri ka shkelur të drejtën e paditësit për trajtim të barabartë ose veprimi apo mosveprimi i të paditurit mund të çojë në mënyrë të drejtpërdrejtë në shkelje të të drejtës për trajtim të barabartë (veprim për përcaktimin e diskriminimit)”;</p> <p>Ndalimi i “ndërmarrjes së veprimeve që shkelin apo mund të shkelin të drejtën e paditësit për trajtim të barabartë, ose ndërmarrja e aktiviteteve që eliminojnë diskriminimin apo pasojat e tij (veprim për ndalimin apo eliminimin e diskriminimit)”;</p> <p>Kompensimi për “dëm pronësor ose jo-pronësor shkaktuar nga shkelja e të drejtave të mbrojtura nga ky Akt (veprime për dëmet)”;</p> <p>Publikimi në media i “vendimit që përcakton</p>	<p>Gjoha nga HRK 5,000 në HRK 300,000; në lidhje me akte specifike</p>	<p>Të vlerësohet efektshmëria e këtij sistemi për zgjidhjet dhe sanksionet</p> <p>Të specifikohet afati kohor për nisjen e padive kundër diskriminimit në ligj apo me një referencë në akte të tjera ligjore</p>

Juridiksioni	Procedimet gjyqësore	Statusi ligjor/Ndërhyrja e palëve të treta	Barra e provës	Zgjidhjet	Masat	Rekomandime
				shkeljen e së drejtës për trajtim të barabartë, me shpenzimet e palës së paditur”		
Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë - FYROM	<p>“Personi i cili konsideron se për shkak të diskriminimit i është cenuar ndonjë e drejtë, është i autorizuar që të paraqesë aktpadi para gjykatës kompetente”.</p> <p>Në procedure në mënyrë përkatëse zbatohen dispozitat e Ligjit për procedurë civile</p> <p>“Procedura është urgjente”</p>	<p>Në seancë gjyqësore “organi, organizata, institucioni, shoqata ose personi tjetër, që në kuadër të veprimtarisë së tij/saj merret me mbrojtjen e të drejtave të trajtimit të barabartë mund të bashkohet si palë e tretë nga pala e personit që pretendon se është viktimë e diskriminimit dhe të drejtat e të cilit vendosen në procedurë” .</p> <p>“Për pjesëmarrjen e ndërmjetësit vendos gjykata me zbatimin e dispozitave të Ligjit për procedurën civile”</p> <p>“Shoqatat dhe fondacionet, institucionet ose organizatat e tjera nga shoqëria civile, që kanë interes të arsyeshëm për mbrojtje të interesave kolektive të grupit të caktuar, ose në suaza të veprimtarisë së vet merren me mbrojtjen e drejtave të trajtimit të barabartë, mund të parashtrajnë padi dhe në procedurë në gjykate të paraqiten si palë kundërshtare kundër personit që e ka cenuar të drejtën e trajtimit të barabartë, nëse e bëjnë të besueshme se me trajtimin e të paditurit është cenuar e drejta e trajtimit të barabartë të shumë personave”</p>	Nëse pala në procedurë gjyqësore pohon se në pajtim me dispozitat e këtij Ligji, i është shkelur e drejta e trajtimit të barabartë, ai/ajo detyrohet t’i paraqesë të gjitha faktet dhe provat që e arsyetojnë pohimin e saj. Paraqitja e provave se nuk ka pasur diskriminim bie në llogari të palës së kundërt”	<p>Vërtetimi se i padituri “e ka cenuar të drejtën e trajtimit të barabartë të paditësit, respektivisht veprimi që e ka ndërmarrë ose nënvlerësuar, mundet drejtpërsëdrejti të sjellë cenimin e të drejtave të barazisë në mënyrën e veprimit”;</p> <p>Ndalimi i “ndërmarrjes së veprimeve që cenojnë ose mund të cenojnë të drejtën e paditësit për trajtim të barabartë, për shembull kryerja e veprimeve për eliminimin e diskriminimit ose pasojave të tij;</p> <p>“Kompensimi i dëmit material dhe jomaterial, i shkaktuar me cenimin e të drejtave të mbrojtura me këtë ligj”</p> <p>Shpallja në media e “vendimit me të cilin vërtetohet shkelja e të drejtave të trajtimit të barabartë, me shpenzimet e të paditurit”</p>	Gjoha nga EUR 400 në EUR 10000; në lidhje me akte specifike	<p>Të vlerësohet efektshmëria e këtij sistemi për zgjidhjet dhe sanksionet</p> <p>Të rishikohet dispozita në lidhje me barrën e provës për ta harmonizuar me kërkesat e Direktivave të BE-së;</p>

Juridiksioni	Procedimet gjyqësore	Statusi ligjor/Ndërhyrja e palëve të treta	Barra e provës	Zgjidhjet	Masat	Rekomandime
Mali i Zi	<p>“Çdo person që konsideron se është dëmtuar nga trajtimi diskriminues i një autoriteti dhe personi tjetër fizik apo juridik gëzon të drejtën e mbrojtjes gjyqësore, në përputhje me ligjin”</p> <p>“Procedimi nisët me paraqitjen e një padie”</p> <p>“Zbatohen dispozitat e ligjit që rregullon procedimet civile ”</p> <p>“Procedimi është urgjent”</p> <p>“Padia mund të paraqitet brenda 90 ditëve nga dita e konstatimit të diskriminimit të kryer”</p>	<p>“pafia mund të paraqitet, në emër të personave të diskriminuar, edhe nga organizata apo individë që merren me mbrojtjen e të drejtave të njeriut” (përveç kompensimit);</p>	<p>“Nëse pala paditëse vërteton gjasat që i padituri ka kryer një akt diskriminimi, barra e provës që të vërtetojë se për shkak të veprimit nuk janë shkelur të drejtat për barazi para ligjit, i kalon palës së paditur”</p>	<p>Përcaktimi i “faktit se pala e paditur ka diskriminuar palën paditëse”;</p> <p>Ndalimi i “ushtrimit të aktivitetit që sjell kërcënim potencial për diskriminim, dmth. ndalim i përsëritjes së aktivitetit diskriminues”;</p> <p>“Kompensimi i dëmit, sipas ligjit”;</p> <p>Në “rast se diskriminimi është kryer nëpërmjet medias, publikimi në media me shpenzimet e palës së paditur, i vendimit që përcakton diskriminim”</p>	<p>Gjoha nga 200 në 300 herë pagën minimale në Malin e Zi; në lidhje me veprime specifike</p>	<p>Të vlerësohet efektshmëria e këtij sistemi për zgjidhjet dhe sanksionet</p> <p>Të zgjerohen llojet e rasteve që çojnë në vendosjen e gjobave</p> <p>Të lejohen palët e treta të ndërhyjnë për të mbështetur paditësit, dhe në raste kompensimi</p> <p>Të rishikohet dispozita për barrën e provës me qëllim harmonizimin me Direktivat përkatëse të BE-së;</p>
Serbia	<p>“Çdo person që ka pësuar trajtim diskriminues ka të drejtën për të iniciuar një padi”</p> <p>“Dispozitat e ligjit që rregullojnë procedimet e mosmarrëveshjeve gjejnë zbatim përkatësisht në këtë padi”</p> <p>“Procedimet do të kryhen me urgjencë”</p>	<p>Paditë (përveç atyre për kompensim) mund të iniciohen nga Komisioneri dhe një organizatë e angazhuar për mbrojtjen e të drejtave të njeriut apo të drejtat e një grupi të caktuar njerëzish”</p> <p>“Nëse trajtimi diskriminues prek vetëm një person të veçantë, këta paditës mund të iniciojnë një padi vetëm me pëlqimin e tij/saj me shkrim”</p>	<p>“Nëse pala paditëse vërteton gjasat që i padituri ka kryer një akt diskriminimi, barra e provës që nuk ka patur shkelje të parimit të barazisë apo të drejtave dhe detyrimeve të barabarta, i takon palës së paditur”</p>	<p>Vendosja e një ndalimi për një aktivitet që paraqet kërcënim për diskriminim, ndalim për procedime me veprimtari diskriminuese, ose ndalim i përsëritjes së një veprimtarie diskriminuese;</p> <p>Përcaktimi se pala e paditur ka trajtuar palën paditëse apo një palë tjetër në mënyrë diskriminuese;</p> <p>Marrja e hapave për korrigjimin e pasojave të trajtimit diskriminues;</p> <p>Kompensim për dëm material dhe jomaterial;</p> <p>Publikimi i vendimit të</p>	<p>Gjoha nga 5,000 në 100,000 dinar; në lidhje me veprime specifike</p>	<p>Të vlerësohet efektshmëria e këtij sistemi për zgjidhjet dhe sanksionet</p> <p>Të lejohen palët e treta të ndërhyjnë për të mbështetur paditësit, dhe në raste kompensimi</p> <p>Të rishikohet dispozita për barrën e provës; Aktualisht i referohet “vërtetimit” të gjasave që do të duket se shkon përtej thjesht përcaktimit të fakteve siç kërkohet te Direktivat për Barazinë.</p>

Juridiksioni	Procedimet gjyqësore	Statusi ligjor/Ndërhyrja e palëve të treta	Barra e provës	Zgjidhjet	Masat	Rekomandime
				miratuar;		
Kosova ⁶	Çfarëdo ankese për diskriminim “do të vendoset apo gjykohet në pajtim me ligjin në fuqi nga organet administrative dhe gjykatat kompetente të cilat kanë juridiksion për çështjet konkrete të përfshira në ankesë	Shoqatat, organizatat apo subjekte të tjerë juridikë mund të inicojnë apo përkrahin procedura ligjore në emër të tyre për shfrytëzimin e procedurave administrative apo gjyqësore për zbatimin e detyrimeve nga ky ligj	“Kur personat të cilët konsiderojnë se u është bërë padrejtësi ngase parimi i trajtimit të barabartë nuk është zbatuar ndaj tyre, paraqesin faktet para gjykatës apo autoriteteve të tjera kompetente, nga të cilat mund të supozohet se ka pasur diskriminim të drejtpërdrejtë apo të tërthortë, barra e provës bie mbi palën e paditur, e cila duhet të dëshmojë se nuk ka pasur shkelje të parimit të trajtimit të barabartë”	“Kompensimin për dëmin material dhe jomaterial të pësuar nga viktimat e shkeljeve që mund të përfshijë kthimin e gjithë të drejtave dhe masat e tjera të parapara me legjislacionin në fuqi, e të cilat organi kompetent i vlerëson si të përshtatshme”.	Gjoha nga EUR 500 në EUR 10000; në lidhje me veprime specifike	Të përfshihet në ligj një tregues për rolin e gjykatave dhe llojet e procedimeve për ankesat për diskriminim para gjykatave, së bashku me referencat për gjykatat e duhura dhe procedurat, si dhe një listë me pretendimet Të lejohet ndërhyrja e palëve të treta për të mbështetur ankesat.

⁶ Ky përcaktim nuk paragjykon pozicionet mbi statusin e Kosovës dhe përputhet me UNSCR 1244/99 dhe Opinion e GjND-së mbi shpalljen e pavarësisë së Kosovës.